

Savjeti za Savjete

U CILJU POVEĆANJA GRAĐANSKE
PARTICIPACIJE MLADIH

YIHR

YOUTH INITIATIVE FOR HUMAN RIGHTS
INICIJATIVA MLADIH ZA LJUDSKA PRAVA
NISMA E TE RINJVE PËR TË DREJTAT E NJERIUT

IMPRESSUM

Za izdavača:

Morana Starčević

Urednica:

Dorotea Strelec

Autorica:

Dorotea Strelec

Koautor Pojmovnika ključnih pojmova:

Jack Villa

Koordinator projekta:

Inicijativa mladih za ljudska prava Hrvatska

<https://www.yihr.hr/>

Projekt partner:

Hrvatska edukacijska i razvojna mreža za evoluciju sporazumijevanja - HERMES

<https://hermes.hr/>

Savjeti za Savjete u cilju povećanja građanske participacije mladih rezultat je projekta MLAD! - Mislimo lokalno, aktivno djelujemo!, koji se provodi uz financijsku podršku Središnjeg državnog ureda za demografiju i mlade.

Odricanje od odgovornosti: Ova publikacija odražava isključivo stajalište autora publikacije i Središnji državni ured za demografiju i mlade se ne može smatrati odgovornim prilikom uporabe informacija koje se u njoj nalaze.

REPUBLIKA HRVATSKA
Središnji državni ured za
demografiju i mlade

Zagreb, prosinac 2023.

YIHR

YOUTH INITIATIVE FOR HUMAN RIGHTS
INICIJATIVA MLADIH ZA LJUDSKA PRAVA
NISMA E TE RINJVE PËR TË DREJTAT E NJERIUT

SADRŽAJ

1.

Uvod

2.

Želje i potrebe mladih

2.1.

Prikaz prikupljenih odgovora mladih

2.2.

Sažetak postojećih dokumenata namijenjenih
Savjetima mladih i osobama koje rade s mladima

3.

Pojmovnik ključnih pojmova

4.

Zaključak

UVOD

Drage članice i članovi Savjeta mladih,

[Inicijativa mladih za ljudska prava Hrvatska](#) (YIHR) organizacija je civilnog društva koja već petnaest godina s mladima i za mlade provodi brojne aktivnosti s ciljem ojačavanja demokracije, poticanja društvenog aktivizma i zagovaranja pozitivnih promjena u području ljudskih prava.

U skladu s našom predanošću jačanju uloge mladih u društvu i poticanju njihove aktivne participacije u zajednici, predstavljamo vam dokument pred vama – Savjeti za Savjete u cilju povećanja građanske participacije mladih.

Ova publikacija rezultat je suradnje mladih edukatorica i edukatora u polju ljudskih prava i aktivizma te njihovih vršnjaka i vršnjakinja iz Grada Zagreba, Osječko-baranjske, Sisačko-moslavačke, Virovitičko-podravske te Zadarske županije čija smo razmišljanja prikupili provodeći interaktivne radionice na području spomenutih županija. Sadržaj publikacije obogaćen je i presjekom korisnih materijala za rad s mladima te pojmovnikom ključnih pojmova potrebnih za bolje razumijevanje i unaprjeđivanje u radu s mladima i za mlade.

Nadamo se da će vam ovi *Savjeti* pomoći u vašem radu pri oblikovanju konkretnih strategija za mlade i akcija na lokalnoj i regionalnoj razini. Naša je namjera pružiti vam korisne i praktične preporuke odnosno savjete kako biste unaprijedili rad vaših Savjeta i potaknuli mlade u vašim zajednicama na veću građansku participaciju. Želimo vam na ovaj način pružiti pomoćne zagovaračke alate za postizanje pozitivnih društvenih promjena i jačanje angažmana mladih u vašim lokalnim sredinama, ali i podijeliti s vama inovativne didaktičke materijale koje možete ustupiti zainteresiranim udrugama mladih i za mlade.

Sretno i uživajte u čitanju!

Inicijativa mladih za ljudska prava

YOUTH INITIATIVE FOR HUMAN RIGHTS
INICIJATIVA MLADIH ZA LJUDSKA PRAVA
NISMA E TE RINJVE PËR TË DREJTAT E NJERIUT

2. ŽELJE I POTREBE MLADIH

Potičemo vas da posebnu pažnju posvetite narednim stranicama u ovom poglavlju te pročitate izjave, preporuke i potrebe prikupljene kroz drugu polovicu 2023. godine od mladih s područja Grada Zagreba, Osječko-baranjske, Sisačko-moslavačke, Virovitičko-podravske te Zadarske županije.

Također, pozivamo vas da potom proučite i pregled postojećih radova kreiranih za Savjete mladih od strane *youthworkera*, radnica i radnika iz civilnog sektora.

Navedena literatura pružit će vam dodatne stručne savjete i ukazati na položaj i potrebe mladih detektirane prijašnjih godina, što će vam pomoći u boljem razumijevanju okvira rada s mladima i njihovim aktivnostima na lokalnoj razini.

Sjedinjavanjem izjava mladih i stručne literature, imat ćete sveobuhvatan uvid koji će vam koristiti u daljnjem radu i zagovaranju za unapređenje participacije mladih u vašim zajednicama.

2.1. PRIKAZ PRIKUPLJENIH ODGOVORA MLADIH

U sklopu radionica koje smo proveli u četiri navedene županije, proveli smo i kratku online anketu. Anketirali smo mlade koji su bili spremni iskreno podijeliti svoja mišljenja na nekoliko postavljenih pitanja vezanih za njihove interese i probleme koje detektiraju kao mlade osobe u lokalnim zajednicama iz kojih dolaze. Cilj ove ankete bio je steći bolje razumijevanje njihovih perspektiva, želja i potreba. Ova analiza ima za cilj pružiti vam sažeti uvid u prikupljene odgovore mladih.

Prvo pitanje koje je mladima bilo postavljeno glasilo je:

Koje su društvene teme najvažnije za tebe i tvoje prijatelje u vašoj lokalnoj zajednici? Koje vas teme najviše zanimaju, a koji su po vama najveći društveni problemi koje primjećujete i o kojima razgovarate?

Prikupljeni odgovori mogu se podijeliti u pet tematskih područja koja su mladi istaknuli kao njima relevantna:

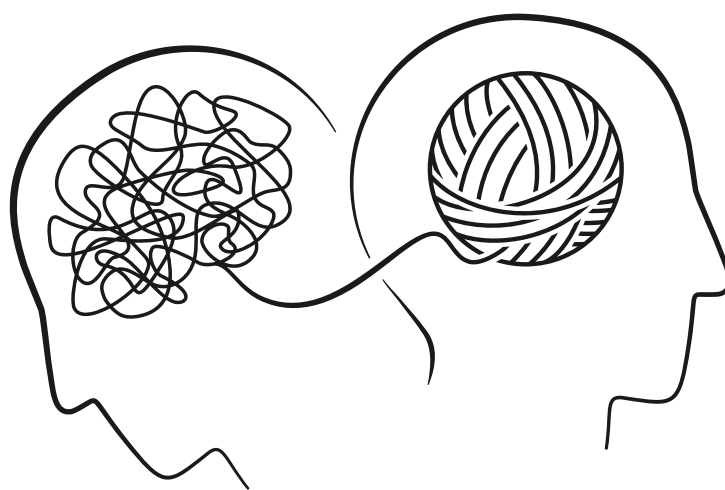
1. Socijalna pravda i ljudska prava:

Odgovori mladih ukazuju na snažan interes za pitanja socijalne pravde i ljudskih prava. Uključujući ljudska i dječja prava, feminizam, borbu protiv međuvršnjačkog nasilja, rodnu ravnopravnost, homofobiju, i transfobiju, mladi pokazuju duboko ukorijenjen stav prema izgradnji inkluzivnog društva bez diskriminacije.

2. Lokalna zajednica i događaji:

Mladi ističu svoj interes za lokalnu zajednicu, ponajprije za lokalne događaje. Također se osvrću na probleme beskućništva u svojim zajednicama, prava na brigu o mentalnom zdravlju te ukazuju na nedostatak prostora za druženje mladih.

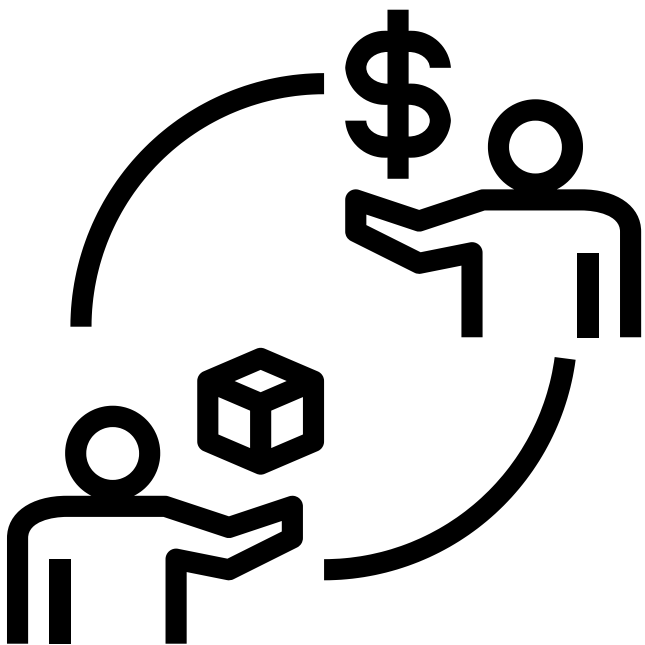
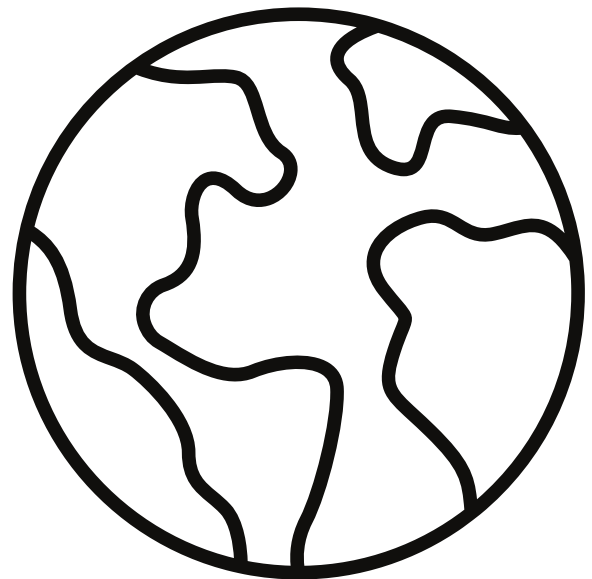
3. Migracije i društvena dinamika:

Analiza otkriva raznolike stavove o migrantskim temama, uključujući integraciju i tenzije na Balkanu. Mladi donose različite perspektive o ovim pitanjima, što sugerira potrebu za dijalogom i razumijevanjem među mladima.

4. Edukacija i svijest:

Razmatranje tema poput društvenih mreža, nepoznatih aspekata povijesti, pitanja nepismenosti i depresije otkriva želju mladih za obrazovanjem i sviješću o društvu u kojem žive i svijetu oko njih.

5. Zapošljavanje i socijalna ekonomija:

Odgovori mladih ukazuju na ekonomske izazove koje susreću, od pronalaska prvog posla do problema s nezaposlenošću i pristupa stambenom tržištu.

Ova analiza odražava bogatu raznolikost stavova mladih te ih postavlja u središte razgovora o njihovim potrebama i željama.

U cilju dubljeg razumijevanja želja mladih u vezi s aktivnim sudjelovanjem u lokalnim projektima i udrugama, drugim se pitanjem postavljenim u anketi od mladih tražilo da navedu vrste aktivnosti koje bi ih privukle i u koje bi se rado uključili. Analiza odgovora ukazuje na nekoliko ključnih područja interesa:

1. Debate, parlaonice i izražavanje mišljenja kroz slične interaktivne aktivnosti:

Debata je izdvojena kao vrlo privlačna aktivnost, a mladi izražavaju želju za sudjelovanjem u aktivnostima gdje mogu izraziti svoje mišljenje, osjećati se uvaženo i cijenjeno. Aktivnosti poput parlaonica, interaktivnih rasprava te razgovora s drugim ljudima mladi su istakli kao privlačne, posebno ako uključuju demokratske i socijalne teme.

2. Kulturne aktivnosti i svirke:

Interes za kulturnim događanjima, svirkama te izražavanjem kreativnosti kroz kreativne radionice.

3. Volonterstvo i humanitarne akcije:

Volonterstvo je istaknuto kao značajno područje interesa, a mladi pokazuju spremnost za aktivnosti koje se bave rješavanjem društvenih problema i pitanjima ljudskih prava.

4. Edukacija o društvenim pitanjima i aktivnosti u vezi s pravima:

Interes za aktivnostima koje se bave društvenim problemima, feminizmom, klimatskim promjenama, LGBTIQ+ pravima i poviješću ljudskih prava.

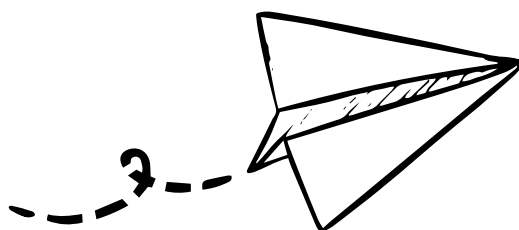

Rezultati ove analize odražavaju širok spektar interesa mladih te ističu potrebu za raznolikim pristupima u organiziranju projekata i aktivnosti. Mladi pokazuju želju za sudjelovanjem u dinamičnim, edukativnim i inkluzivnim inicijativama koje potiču njihovo aktivno uključivanje i razmjenu ideja. Uvođenje ovakvih aktivnosti može značajno pridonijeti povećanju interesa i građanske participacije mladih u lokalnoj zajednici.

Na pitanje u kojem se od mladih tražilo da navedu što ih najviše zabrinjava kada razmišljaju u budućnosti te što bi im pomoglo da se lakše osamostale detektirane su dvije skupine odgovora:

1. Brige vezane uz nastavak školovanja i prijelaz u život odraslih:

Mladi u dobi do 19 godina izražavaju zabrinutost za budućnost u pogledu fakultetskog obrazovanja, izražavajući potrebu za boljim ocjenama i većom informiranošću o sustavu fakulteta, žele educiranje o opcijama i procesima studiranja. Ističu strahove koji se odnose na polaganje mature. Oni nešto stariji ističu brigu oko pronalaska prvih poslova i stana te općenito o prijelazu u odraslu dob izražavajući pri tom potrebu za podrškom kroz radionice i edukaciju mladih koji već studiraju ili su se zaposlili te se osamostalili. Mladi žele praktične informacije i iskustva koja će im pomoći u snalaženju u odraslom životu.

2. Financijska pismenost i briga o socio-ekonomskim pitanjima:

Financijska pismenost izdvaja se kao ključna briga mladih koji ističu i nedostatak informacija o porezima, kreditima te općenito o financijskom upravljanju u odraslom životu. Također, socijalne brige uključuju strahove o prilagodbi, potrebu za podrškom od strane autoriteta, te želju za više aktivnosti u zajednici.

Analiza odgovora ukazuje na potrebu za sveobuhvatnim pristupom podrške pri osamostaljivanju mladih, uključujući akademski, profesionalni, financijski i socijalni aspekt. Stvaranje programa i resursa koji će mladima pružiti informacije, podršku i edukaciju o životu tijekom studija i stupanja na tržište rada uključni su koraci za olakšavanje ovog prijelaznog razdoblja.

Iduće postavljeno pitanje mladima glasilo je:

Što bi volio/voljela da se uvede, osigura ili promjeni u tvom kvartu i/ili školi kako bi se svi mladi osjećali sigurno i da se nitko ne osjeća isključeno?

Iz odgovora koje su naveli ispitani mladi dalo se identificirati nekoliko potreba koje su posebno istaknuli:

1. Podrška mentalnom zdravlju i komunikacija:

Povećati broj psihologa dostupnih mladima i omogućiti satove komunikacije za slobodno iznošenje mišljenja bez straha od osude.

2. Prevencija zloupotrebe droga i osjećaj sigurnosti:

Boriti se protiv prisutnosti droge na ulicama, osigurati opću sigurnost mladih te povećati kontrolu nad ilegalnim aktivnostima.

3. Aktivnosti i volontiranje:

Povećati broj projekata koji potiču volontiranje i izvannastavne aktivnosti te organizirati radionice i grupne aktivnosti za povezivanje mladih.

4. Pristupačnost i inkluzija:

Osigurati pristupačnost osobama s invaliditetom u svim područjima i stvoriti prostor s različitim tipovima edukacija namijenjen mladima.

5. Edukacija o građanskim pravima i inkluzija pri odlučivanju:

Uvesti školske predmete koji obuhvaćaju građanski odgoj i mentalno zdravlje te poticati suradnju mladih s donositeljima odluka kako bi se čuo njihov glas.

U nizu postavljenih pitanja od mladih se tražilo da vlastitim riječima navedu što su detektirali kao izazove koje prepoznaju u svojoj zajednici, ali i da ponude pojedina tematska područja od njihovog interesa za koja smatraju da nisu zastupljena u njihovim sredinama. Na samom kraju ankete mladim ispitanicima_ama je pružena mogućnost da promisle i predlože ideje koje bi sami voljeli provesti ukoliko bi im za tu svrhu bila dodijeljena određena financijska sredstva.

Zadatak je glasio ovako:

Zamisli da tvoj grad/županija raspiše natječaj u kojem mladi mogu prijaviti svoje projekte u vrijednosti do 2 000EUR (15 000kn). Sam_a ili zajedno s grupom prijatelja možeš osmisliti projekt za mlade, no uvjet je da od njega korist imaju i drugi mladi iz vaše lokalne zajednice. U maksimalno 2 rečenice pojasni temu svoje projektne ideje!

Vjerojatno bih napravila s prijateljima neki sportski događaj. Većina se mladih bavi sportom te mislim da bi kroz zabavu to mogao biti dobar prinos humanitarnome cilju

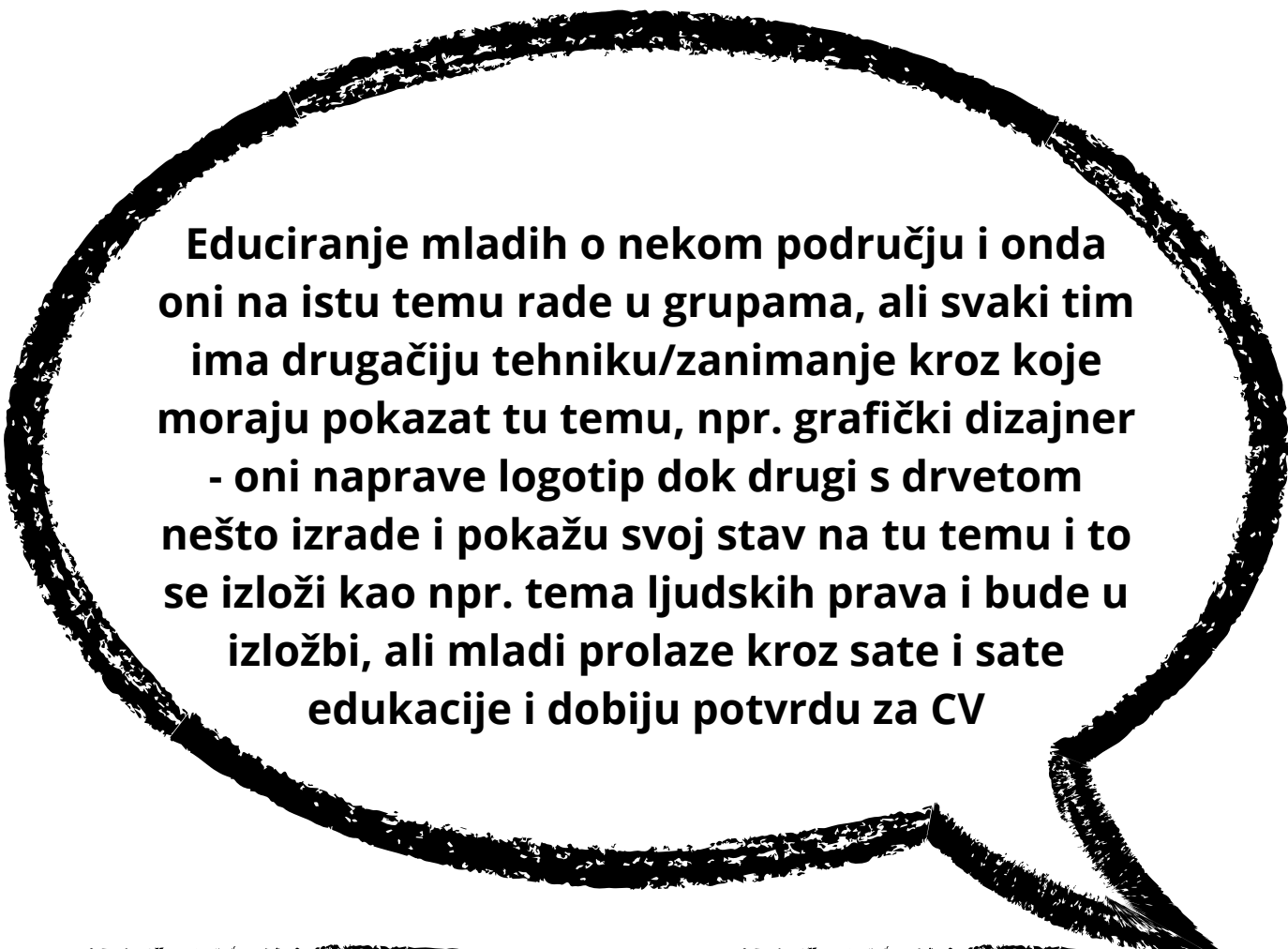
Voljela bih razgovarati o životnim uvjetima raznih ljudi diljem svijeta i organizirala bi malo putovanje da se pokušamo staviti u kožu drugih ljudi

Volonterski rad s nemoćnima i starijima bi bila jasna stvar koju bi naša udruga tražila. Trebamo osvijestiti građane da su i ljudi s poteškoćama isto dio društva kojima je potrebna pomoć u svakodnevnom životu.

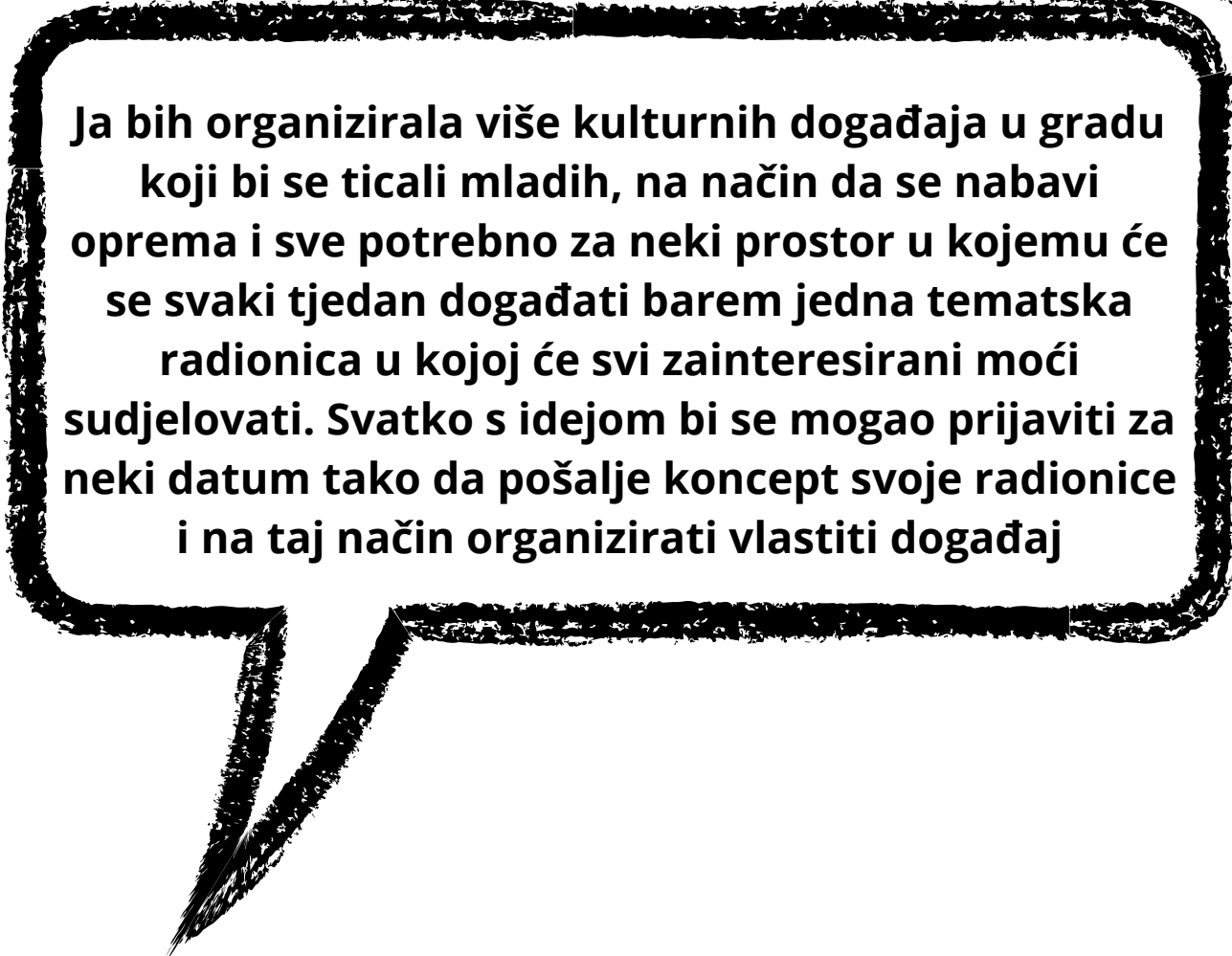
Rad s djecom iz potlačenih zajednica

Zabavne edukacije i intervjui na javnim površinama koje uključuju i mlade, tipa školarce i starije

Radionice o mentalnom zdravlju u osnovnim školama i za djecu i za nastavnike. Osvješčivanje mladih u osnovnim i srednjim školama o problematici različitosti među mladima (npr. Komentari na društvenim mrežama o nacionalnim manjinama)

Educiranje mladih o nekom području i onda oni na istu temu rade u grupama, ali svaki tim ima drugačiju tehniku/zanimanje kroz koje moraju pokazati tu temu, npr. grafički dizajner - oni naprave logotip dok drugi s drvetom nešto izrade i pokažu svoj stav na tu temu i to se izloži kao npr. tema ljudskih prava i bude u izložbi, ali mladi prolaze kroz sate i sate edukacije i dobiju potvrdu za CV

Ja bih organizirala više kulturnih događaja u gradu koji bi se ticali mladih, na način da se nabavi oprema i sve potrebno za neki prostor u kojemu će se svaki tjedan događati barem jedna tematska radionica u kojoj će svi zainteresirani moći sudjelovati. Svatko s idejom bi se mogao prijaviti za neki datum tako da pošalje koncept svoje radionice i na taj način organizirati vlastiti događaj

2.2. SAŽETAK POSTOJEĆIH DOKUMENATA NAMIJENJENIH SAVJETIMA MLADIH I OSOBAMA KOJE RADE S MLADIMA

Kroz godine rada organizacija civilnog društva, nastalo je već mnogo korisnih smjernica, preporuka, vodiča i drugih sličnih publikacija sa svrhom podrške radu Savjeta mladih te youthworkera u provedbi njihovih aktivnosti. Smjenom generacija i odabirom novih predstavnika_ca mladih, određen dio te relevantne literature ne dospije do onih za koje je primarno bila namijenjena. U pravilu se rezultati pojedinih istraživanja stavova, potreba i želja mladih šalju aktualnim sazivima Savjeta mladih, no veliki broj takvih dokumenata može biti vrijedan i njihovim sljedbenicima_ama te im poslužiti kao orijentir i inspiracija za njihov daljnji rad.

U nastavku slijedi kratka lista dostupnih ranije pisanih publikacija uz sažetke njihovih glavnih nalaza.

SAVJETI MLADIH PROSTORI SURADNJE I PUTOKAZI ZA BUDUĆNOST

U ovim Smjernicama za članove i članice savjeta mladih naglašava se potreba jačanja njihovog utjecaja i kvalitete rada. Preporučuje se suradnja s institucijama i organizacijama, uz jasne zadatke, kako bi se osiguralo učinkovito djelovanje unutar savjetodavnih uloga. Navodi se i da je važno aktivno pratiti i zagovarati provedbu programa za mlade te imati pristup informacijama. Kontinuirano praćenje i zagovaranje potreba mladih, posebno onih u ranjivim skupinama, ističe se kao ključno. Savjeti mladih trebaju redovito evaluirati svoje aktivnosti, izvještavati o radu kako bi povećali transparentnost i podržavati umrežavanje s drugim savjetima mladih na različitim razinama.

JAVNE POLITIKE I KAKO SE NJIMA BAVITI

Cilj ovog teksta je pružiti alate za razmišljanje o politici i društvenom aktivizmu, s naglaskom na stvaranje okvira za djelovanje i argumentaciju o važnosti aktivne građanske participacije mladih. Autor kroz tekst naglašava potrebu za većom političkom pismenošću među mladima, kako bi mogli aktivno sudjelovati u demokratskim procesima i zalagati se za demokratske vrijednosti.

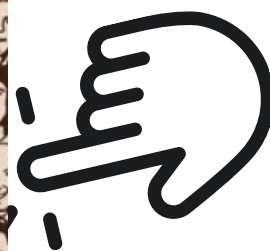
GLE ŠTO MOGU – MLADI ODLUČUJU, GOVORE I UTJEČU

Autorski tim ovog dokumenta najprije je proveo online istraživanje s mladima te je na temelju njih organizirano i jednodnevne susrete (strukturirane dijaloge za mlade i lokalne konzultacije s donositeljima odluka). Cilj tih susreta bio je detaljno raspraviti različite aspekte potreba i prioriteta mladih. Sudionicima/icama su prezentirani rezultati istraživanja na nacionalnoj i lokalnoj razini, tražeći dodatna objašnjenja i stvarne potrebe na lokalnoj razini. Mladi su odabrali dvije teme za detaljnu raspravu, nudeći rješenja za detektirane prioritete - zapošljavanje, stambeno osamostaljivanje, prostori za mlade i kvalitetno provođenje slobodnog vremena. O svakoj od četiri teme saznajte više u samoj publikaciji.

PRIRUČNIK ZA PARTICIPATIVNO ODLUČIVANJE

Fokusirajući se na osnaživanje partnerskih odnosa između javnih tijela, privatnog sektora i civilnog društva, ovaj priručnik nastao je s ciljem pružanja savjeta, alata i primjera dobre prakse. Participativni pristupi obuhvaćaju različite metode, poput participativnog budžetiranja i panela građana, a sadrži i stvarne primjene tih principa diljem Europe. Proučite njegov sadržaj i inspirirajte se za daljnje djelovanje!

 **GRAĐANI I
GRAĐANKE
IMAJU MOĆ!**

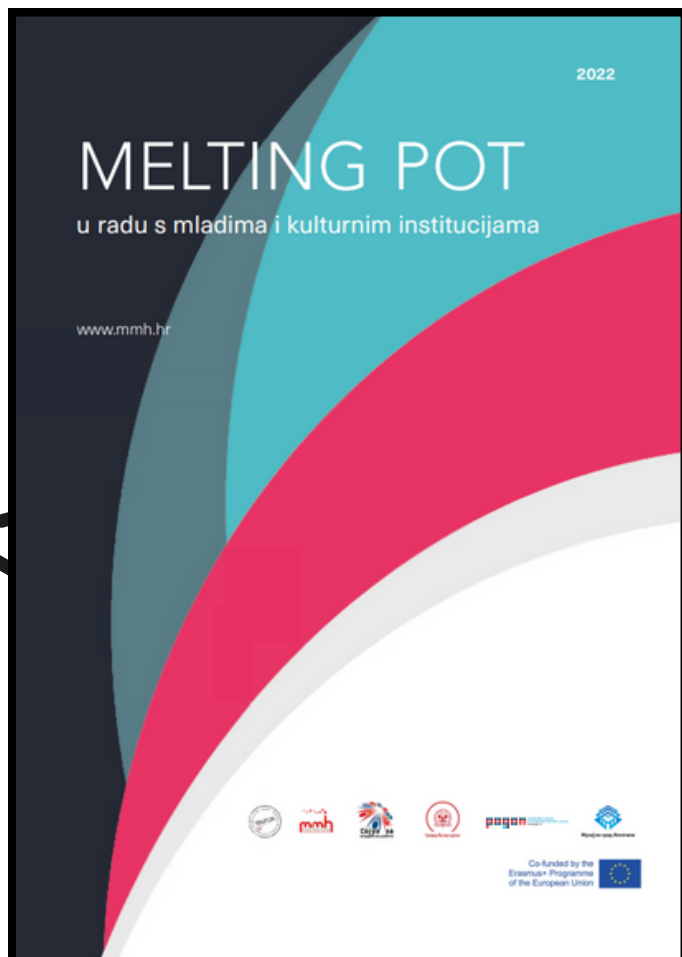
**PRIRUČNIK ZA
PARTICIPATIVNO
ODLUČIVANJE**

OVAJ PROJEKT SUFINANCIRA **EUROPSKA UNIJA** ULAGANJE U BUDUĆNOST

MELTING POT U RADU S MLADIMA I KULTURNIM INSTITUCIJAMA

Pristup mladih kulturi kao aktera ili korisnika predstavlja bitan uvjet za njihovo punopravno sudjelovanje u društvu. Aktivno uključivanje u kulturne aktivnosti potiče svijest o dijeljenju zajedničkog kulturnog nasljeđa, potiče kreativnost i doprinosi osobnom razvoju mladih. Unatoč važnosti, suočavanje s izazovima održivosti programa zbog nedostatka stabilnih resursa, poput infrastrukture i financiranja, predstavlja izazov. Suradnja između mladih i kulturnog sektora prepoznata je kao ključna, a ovo istraživanje naglašava potrebu za prilagođavanjem kulturnih aktivnosti prema stvarnim potrebama mladih.

PRAKTIČNI VODIČ ZARADS MLADIMA PROGRAM I METODOLOGIJA

Svrha ovog vodiča za rad s mladim aktivistima_cama je pružiti uvid u proces rada s tom skupinom, nudeći teorijska i praktična rješenja s konkretnim primjerima za organizaciju edukacijskih aktivnosti poput edukacijskih škola za mlade i studentskog aktivizma. Vodič je usmjeren na one koji su aktivni u području rada s mladima i društvenog aktivizma, pružajući preglednost i jasnoću sadržaja.

KARTICE ZA RAD S MLADIMA NA TEMU: ANTIRATNI I MIROVNI AKTIVIZAM U HRVATSKOJ I REGIJI 1990-IH

Ovaj set kartica fokusira se na edukaciju mladih o antiratnoj kampanji i mirovnom aktivizmu u Hrvatskoj i regiji tijekom 1990-ih godina obuhvaćajući neke od ključnih datuma, istaknutih ličnosti, događaja, organizacija i razvoja događaja. Kartice se mogu koristiti u nastavi povijesti, građanskog odgoja, ali i u drugim oblicima neformalnog obrazovanja. Prateći sadržaj kartica predstavlja i nastavni plan za edukatore_ice o istim temama.

POJMOVNIK KLJUČNIH POJMOVA

U svrhu boljeg razumijevanja svega što obuhvaća građanska participacija i političko djelovanje, na narednim stranicama pronaći ćete kratke definicije idućih pojmova uz popratnu literaturu. Kliknite na pojam o kojem želite saznati više:

[Demokracija](#)

[Dionici \(Stakeholders\)](#)

[Proces donošenja javnih politika](#)

[Pasivno i aktivno biračko pravo - pravo birati i biti biran](#)

[Politički angažman](#)

[Građanska participacija i ljestvica participacija](#)

[Izbori](#)

[Političke i društvene kampanje](#)

[Referendumi](#)

[Peticije](#)

[Javno savjetovanje, javna rasprava](#)

[Organizacije civilnog društva \(OCD\)](#)

[Zagovaranje i zagovaračke tehnike](#)

[Aktivizam](#)

[Protest](#)

[Volonterizam](#)

[Politički pomladci](#)

[Savjeti mladih](#)

[Studentski zborovi](#)

[Organizacije/udruge mladih i centri za mlade](#)

[Europski forum mladih](#)

[Participativni proračuni za mlade](#)

DEMOKRACIJA

Sustav vladavine u kojem bi vlast trebala biti povjerena onima kojima se upravlja: narodu. Riječ dolazi od kombinacije grčkih riječi "demos" što znači narod i "kratos" što znači moć/vlast, tako da po definiciji znači staviti vlast u ruke naroda. Demokracija se temelji na dvije ideje: autonomiji pojedinca i jednakosti. Nitko ne smije biti podložan zakonima o kojima nije mogao odlučiti (tj. glasati) i svi moraju biti jednaki pred zakonom. Demokracija uklanja prijetnju vladajuće manjine poput oligarhije ili autokracije, ali u teoriji ne uklanja prijetnju vladajuće većine koja ignorira želje manjinskih skupina. Međutim, odgovarajuća demokracija vlada zastupanjem svih ljudi, posebno onih u manjini, kako bi se osiguralo da se svaki glas čuje.

Demokracija se obično manifestira kao jedan od dva oblika: izravna demokracija ili predstavnička demokracija. Prvi i stariji od ova dva oblika vrlo je jednostavan: svaka osoba unutar zajednice glasuje i odluka glasovanja većine određuje volju naroda. Ovo funkcionira unutar manjih demokracija, ali u većim razmjerima ne predstavlja pravedno volju manjine. Da bi se to ublažilo, demokracije velikih gradova i država postale su predstavničke, u kojima građani glasaju za osobu koja će zastupati njih i njihove interese unutar upravnog tijela i glasovati u njihovo ime. Svaki pojedinac ne daje izravan doprinos svakom zakonu koji je odobrilo zakonodavno tijelo, ali ima moć odabrati osobu koja će odlučivati u njegovo ime.

Ono što je bitno u demokratskoj vlasti je da oni koji su na vlasti dobiju legitimitet jer ih odobravaju ljudi za čije su upravljanje odgovorni.

Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

- Democracy - Manual for Human Rights Education with Young people - [www.coe.int](https://www.coe.int/en/web/compass/democracy). (2014). Manual for Human Rights Education with Young People. <https://www.coe.int/en/web/compass/democracy>
- Defining Democracy | Victoria Legal Aid. (2022). Vic.gov.au. <https://www.legalaid.vic.gov.au/defining-democracy>

DIONICI (STAKEHOLDERS)

Pojedinci ili skupine koji imaju osobni interes za cilj ili posljedice djelovanja određene organizacije, tijela ili vlasti. Tipičan primjer vlasti bila bi vlada, a dionici porezni obveznici čiji se novac koristi za financiranje vladinih aktivnosti. Konkretnije, dionik može biti netko na koga utječu politike koje je donijela vlada (Stakeholder | European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2019.). Na primjer, na vlasnika malog poduzeća utječu odluke njegove lokalne vlasti jer oni odlučuju o uvjetima unutar kojih poduzeće može poslovati, kao što je iznos prireza koji moraju platiti ili naknade za rad zaposlenicima. Dionici su općenito definirani i prioritizirani prema tri glavna odnosa s institucijom čije odluke na njega utječu: njihovom sposobnošću utjecaja na instituciju, legitimnošću njihovog odnosa s institucijom i hitnost njihovog zahtjeva prema instituciji (npr. koliko je hitan utjecaj politike na njihovu dobrobit).

U idealnom slučaju, dionici mogu dati povratne informacije o postojećem i potencijalnom zakonodavstvu i utjecati na upravljačko tijelo da uvaži potrebe dionika, ako je potrebno. Kada je riječ o politici, taj se proces manifestira kroz javne rasprave u kojima javnost može postavljati pitanja ili izražavati svoje nezadovoljstvo postojećim/prijedloženim zakonima. Legitimne demokratske vlade obično uključuju razmatranje stajališta dionika u proces donošenja politika.

Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

- *Stakeholder | European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions*. (2019). Europa.eu. <https://www.eurofound.europa.eu/en/european-industrial-relations-dictionary/stakeholder#:~:text=the%20power%20to-,European%20Industrial%20Relations%20Dictionary,groups%20related%20to%20the%20organisation.>
- *Stakeholder - Interests, Policies, Outcomes | Britannica*. (2023). In *Encyclopædia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/stakeholder/Stakeholders-and-public-policy>

PROCES DONOŠENJA JAVNIH POLITIKA

Višeslojan, dinamičan i interaktivan sustav kroz koji se javni problemi identificiraju, prioritiziraju i na kraju rješavaju kroz kreiranje i provedbu/reformu javne politike (Martinez, 2023.). Taj je proces stalan i nikada se ne rješava donošenjem jednog određenog zakona. Proces odlučivanja odvija se na svim razinama vlasti, od školskog odbora do nacionalne skupštine, pa stoga ovaj proces može jako varirati od institucije do institucije. Svako društvo ima vlastitu političku kulturu, relevantne aktere i djelokrug vlade, a to se mora uzeti u obzir i razumjeti kako bi se razumio politički proces unutar svake države.

Proces donošenja javne politike počinje usmjeravanjem pozornosti na pitanje koje je, iz bilo kojeg razloga, postalo dovoljno relevantno da opravda javni interes. Dok neka društva mogu smatrati vladu odgovornom za ublažavanje većine društvenih problema, druga se mogu obratiti vladi samo u ekstremnim okolnostima. Nakon što je vlada skrenula pozornost na problem, zakonodavno tijelo mora odlučiti odgovoriti u ime javnosti koju bi trebalo predstavljati. To može dovesti do dugog procesa kreiranja politike, delegiranja zadatka organizaciji civilnog društva ili privatnom sektoru, ili pak do izostanka akcije. Bez obzira na to, proces počinje ispočetka kada se donese i implementira političko rješenje. Budući da se sve posljedice politike ne mogu znati, provedba može dovesti do novih problema, čime se proces ponovno pokreće iznova i zahtijeva stalnu procjenu i reviziju zakona (Martinez, 2023.).

Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

- Martinez, J. (2023). What is Public Policy? Civiced.org. <https://www.civiced.org/project-citizen/what-is-public-policy>
- Definitions of Public Policy and the Law. (2023). Musc.edu. <https://mainweb-v.musc.edu/vawprevention/policy/definition.shtml#:~:text=Public%20policy%20can%20be%20generally,governmental%20entity%20or%20its%20representatives>

PASIVNO I AKTIVNO BIRAČKO PRAVO - PRAVO BIRATI I BITI BIRAN

U demokraciji svi građani_ke imaju pravo sudjelovati u demokratskom izbornom procesu. To općenito podrazumijeva glasovanje za željenog zastupnika_cu, odnosno biranje (aktivno biračko pravo), no također građani_ke se mogu odlučiti i sami kandidirati za zastupnika_ce, odnosno pravo biti birani (pasivno biračko pravo). Biti predstavnik, a ne predstavljen, puno je uključeniiji položaj u političkom procesu i (idealno) uključuje stalnu komunikaciju između predstavnika i onih koji su predstavljeni kako bi se osiguralo da su njihove želje najprikladnije predstavljene tijekom procesa donošenja odluka. Političko predstavljanje bitno je za funkcionalnu demokraciju, a urušavanje zastupanja interesa naroda može dovesti do urušavanja demokracije.

Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

Political

Engagement

Overview.

(n.d.).

<https://thedocs.worldbank.org/en/doc/612211464199873818-0050022016/original/Chapter2PoliticalEngagement.pdf>

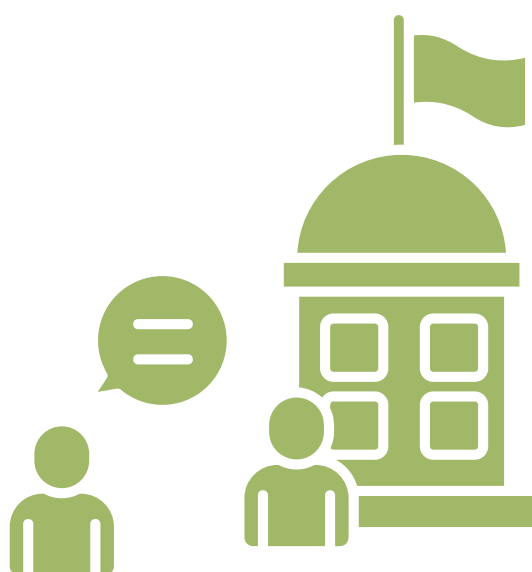

POLITIČKI ANGAŽMAN

Označava formalno i neformalno sudjelovanje građana_ki u političkim aktivnostima.

Formalno, to se radi primjerice odlaskom na izbore i odabirom određenog zastupnika_ca glasovanjem. Budući da se građani_ke ne mogu izravno uključiti u proces donošenja političkih odluka u predstavničkoj demokraciji, mogu biti uključeni korištenjem svog prava glasa i odlučivanja tko će ih predstavljati u političkom procesu.

Neformalno, građani_ke se mogu politički angažirati kroz civilno društvo i zagovaranje određenih politika koje treba donijeti. Očito je to najvidljivije na lokalnoj razini, no organizacije civilnog društva mogu imati relevantan utjecaj i na nacionalnu politiku. Dok nemaju formalnu moć, građani_ke mogu utjecati na svoje izabrane dužnosnike kako bi ih uvjerali da vide koliko je potencijalna politika ili reforma važna/potrebna njihovim biračima. To se može učiniti kroz izravnu komunikaciju sa zastupnikom_com, zagovaranje, lobiranje te brojne druge oblike građanske participacije.

Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

Political

Engagement

Overview.

(n.d.).

<https://thedocs.worldbank.org/en/doc/612211464199873818-0050022016/original/Chapter2PoliticalEngagement.pdf>

GRAĐANSKA PARTICIPACIJA I LJESTVICA PARTICIPACIJE

Građanska participacija predstavlja uključivanje građana_ki, bilo kao pojedinaca ili organiziranih kolektiva, u donošenje odluka zajednice. To može uključivati zagovaranje prema vladi da donese određene politike, ali također uključuje napore da se neaktivni građani_ke uključe u donošenje odluka vlade i razvoja zajednice. Društveni pokreti u kojima se građani_ke angažiraju u svojim zajednicama kako bi podigli svijest o određenom pitanju ili potencijalnoj politici uobičajeni su primjeri sudjelovanja građana_ki. Iako je često isprepletano s djelovanjem vlade, sudjelovanje građana_ki odvija se u domeni civilnog društva i nije formalno povezano s državom.

Ljestvica sudjelovanja građana_ki (vidi ilustraciju u nastavku) koju je razvila spisateljica Sherry Arnstein 1969. godine, klasificira razine sudjelovanja koje građanin_ka može imati u demokratskim procesima. Ljestvica je temeljni koncept u području participativnog odlučivanja i ostaje nevjerojatno relevantna unutar demokracija i njihovih civilnih institucija (Ladder of Citizen Participation – Organizing Engagement, 2019.). Svaka uzlazna stepenica na ljestvici predstavlja povećanu razinu djelovanja i moći koju građani_ke mogu imati kao sudionici_e u svom društvu.

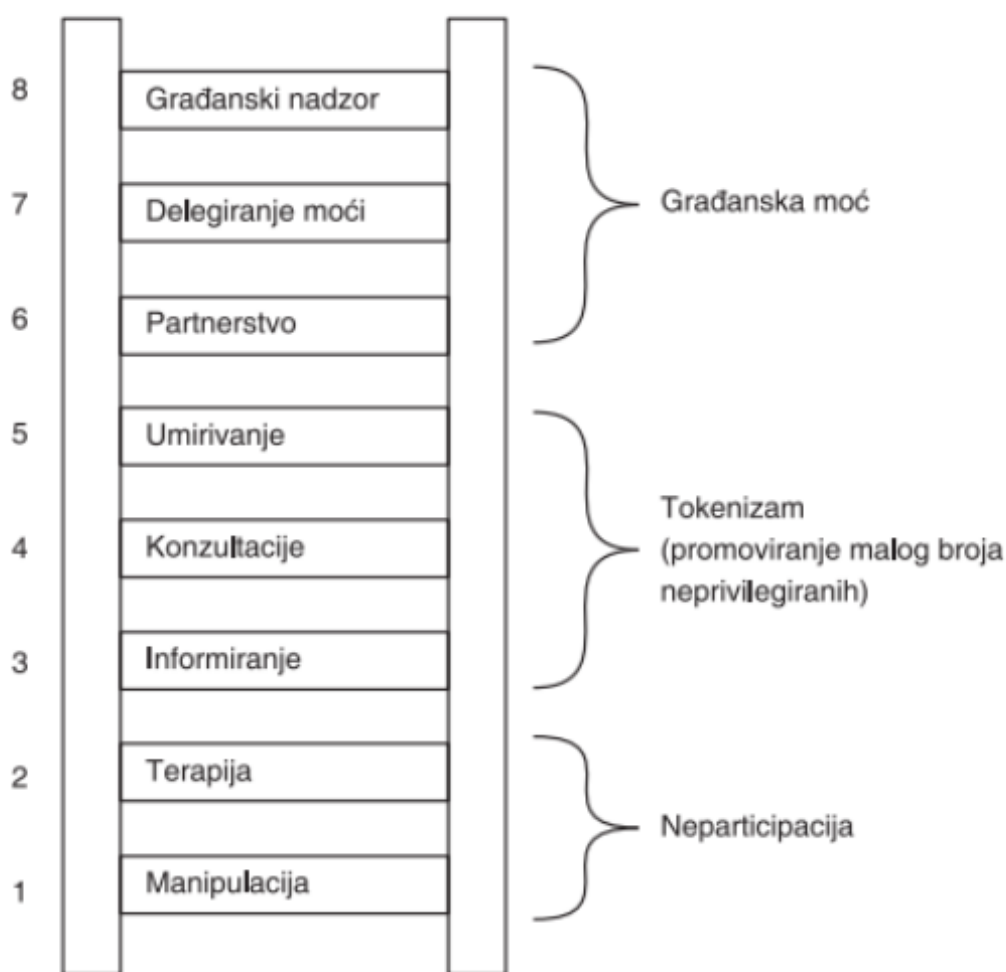
Dvije donje stepenice, manipulacija i terapija, primjeri su nesudjelovanja. U manipulaciji, javni dužnosnici dovode građane u zabludu da vjeruju kako posjeduju moć, dok je u stvarnosti sustav za koji vjeruju da im daje moć osmišljen kako bi im uskratio moć i djelovanje. Umjesto istinskog građanskog sudjelovanja, građani se stavljaju u nemoćne odbore koji imaju za cilj smiriti mase uvjeravajući ih da je ono što rade zapravo važno (Ladder of Citizen Participation – Organizing Engagement, 2019.). Terapija je kada javni službenici pokušavaju uvjeriti građane da su oni, a ne institucije, krivi za društvene probleme s kojima se suočavaju. Umjesto da se institucije prepoznaju kao diskriminirajuće, one upiru prstom u pojedince i govore im da kroz razne aktivnosti promijene svoje ponašanje (Ladder of Citizen Participation – Organizing Engagement, 2019.).

Sljedeća tri stupnja društvene ljestvice označena su kao "stupnjevi tokenizma" u kojem su građani svjesniji od dva najniža stupnja, ali još uvijek posjeduju samo prividnu moć u području sudjelovanja i odlučivanja. Informiranje je najniža od tri stepenice, što se može činiti niskim s obzirom na to koliko je važno biti informiran građanin. Arnstein se slaže, ali napominje da se "prečesto naglasak stavlja na jednosmjerni protok informacija - od službenika do građana - bez kanala za povratne informacije i bez snage za pregovaranje...sastanci se također mogu pretvoriti u jednosmjernu komunikaciju jednostavnim sredstvom davanja površnih informacija, obeshrabrujućih pitanja ili davanja nerelevantnih odgovora" (Ladder of Citizen Participation - Organizing Engagement, 2019.). Sljedeće je savjetovanje/konzultiranje u kojem su vlade pozvale građane da podijele svoja mišljenja o tekućim aktivnostima. To može dovesti do istinskog sudjelovanja, ali nema jamstva da će bilo kakva zabrinutost koju građani izraze zaista biti uzeta u obzir i uključena u konačnu odluku. Posljednje je umirivanje gdje se građanima daje ograničeni stupanj utjecaja, ali samo dovoljan da pokažu da su bili uključeni. Građani mogu biti postavljeni u lokalnu komisiju, ali budući da im još uvijek nedostaje moć političke elite unutar komisije, lako ih se može „nadglasati ili prevariti” (Ladder of Citizen Participation - Organizing Engagement, 2019.).

Zadnje tri stepenice uključuju različite razine istinskog sudjelovanja građana u kojima se moć istinski redistribuira. Najniže, partnerstvo, događa se kada vladini administratori daju građanima ovlast da pregovaraju o poslovima, stavljaju veto na odluke, dijele financiranje i traže određene radnje na način koji administratori moraju poštovati. Putem stvari kao što su zajednički odbori za politiku i odbori za planiranje, građani dobivaju opipljive ovlasti nad djelovanjem vlade. Javne institucije općenito ne dijele moć partnerstva dobrovoljno: ona se mora preuzeti kroz akcije organizacije zajednice (Ladder of Citizen Participation - Organizing Engagement, 2019.). Sljedeća i druga najviša razina sudjelovanja je delegirana moć, koja se događa kada javne institucije prepuste određeni stupanj kontrole građanima. Umjesto da samo ima doprinos, odbor građana je u potpunosti zadužen za osmišljavanje i provedbu javnog programa. Oni su odgovorni za upravljanje ovim programom i donošenjem odluka za njega, što je vrlo važno ako program želi utjeloviti volju naroda.

Konačno imamo građansku kontrolu/nadzor, kada „sudionici ili stanovnici mogu upravljati programom ili institucijom, biti u potpunosti zaduženi za politiku i upravljačke aspekte, i biti u mogućnosti pregovarati o uvjetima pod kojima ih 'outsajderi' mogu mijenjati” (Ladder of Citizen Participation – Organizing Engagement, 2019.). Umjesto da vlada određuje kako bi novac zajednice trebao biti potrošen, a zatim dopušta organizaciji da to izvrši, organizacija bi imala potpunu kontrolu nad načinom na koji je program kreiran i raspodjelom sredstava.

Slika 7.1. Ljestvica participacije

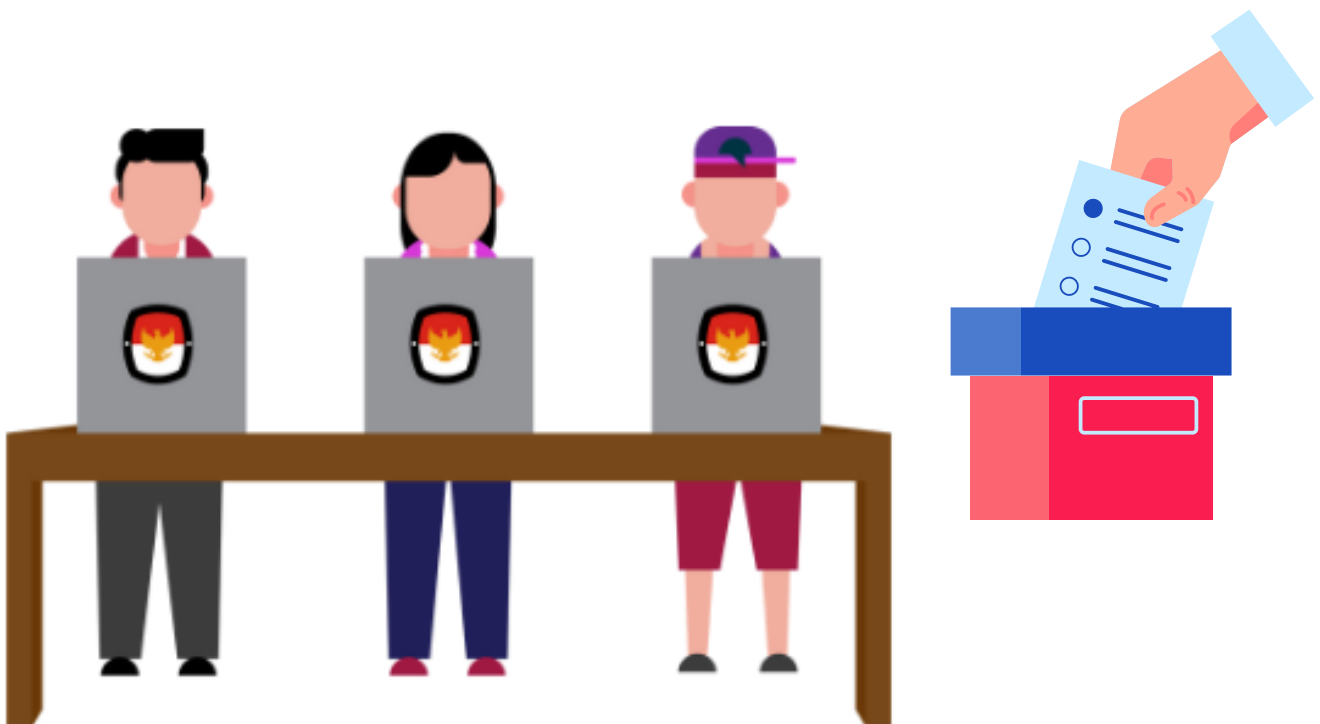
Izvor: Arnstein (1969: 217).

Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

- Baum, H. (2001). Citizen Participation. Elsevier EBooks, 1840–1846. <https://doi.org/10.1016/b0-08-043076-7/04439-9>
- Ladder of Citizen Participation – Organizing Engagement. (2019, November). Organizing Engagement. <https://organizingengagement.org/models/ladder-of-citizen-participation/>
- Arnstein, S. (1969). A Ladder of Citizen Participation. Journal of the American Planning Association, 35(4), str. 216-224.

IZBORI

Ključan element demokracije, događaji u kojima svi građani_ke unutar izborne jedinice (mjesto/grada, regije, države itd.) glasuju kako bi odabrali osobu za političku dužnost ili drugu poziciju. Izbori koji se održavaju u redovitim intervalima omogućuju građanima_kama da odrede tko će zastupati njih i njihove interese u procesu donošenja politika do sljedećih izbora. Ako građani_ke nisu zadovoljni svojim predstavnikom_com, idealno bi bilo da ga povuku s dužnosti na sljedećim izborima i zamijene ga nekim tko je više u skladu s voljom naroda. Budući da predstavnička demokracija ne dopušta građanima_kama da izravno odlučuju o zakonodavstvu, izbori su način na koji građani_ke mogu ostvariti svoju moć. Izbori se razlikuju po obliku, ali bez obzira na njihovu konstrukciju, integritet izbornog sustava zemlje ključan je za njen integritet kao demokracije (Election | History, Polls, Results, Date, & Facts | Britannica, 2023.).

Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

- Cambridge Dictionary. (2023, October 18). election. @CambridgeWords. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/election>
- Election | History, Polls, Results, Date, & Facts | Britannica. (2023). In Encyclopædia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/election-political-science>

POLITIČKE I DRUŠTVENE KAMPANJE

Političke su kampanje organizirani napor da se postigne određeni cilj kako bi se utjecalo na politiku ili proces donošenja odluka. Općenito se smatra da su kampanje isključivo povezane s izborom političkih dužnosnika, ali kampanje također mogu podržavati određene politike ili pitanja od važnosti tijekom određenog izbornog ciklusa (npr. referendum koji će se pojaviti na glasačkom listiću uz kandidate). Političke kampanje koriste marketinške strategije za širenje svijesti o problemu svog kandidata_kinje/odabranog kandidata_kinje, njihovom stavu o tom pitanju i zašto je njihov stav vrijedan podrške (Izborne kampanje, 2022.). Ovisno o kulturi društva i važnosti izbora, ove kampanje počinju od nekoliko mjeseci do gotovo dvije godine prije dana glasovanja. Zbog svoje uvjerljive prirode političke kampanje općenito su strogo regulirane kako bi se osiguralo da kampanje ne uključuju nepoštene prakse ili širenje dezinformacija. To se može očitovati u regulatornom nadzoru ili dodjeli javnih medija/prostora tako da javne institucije mogu izravno diktirati kako kampanje stupaju u kontakt s građanima (Election Campaigns, 2022.).

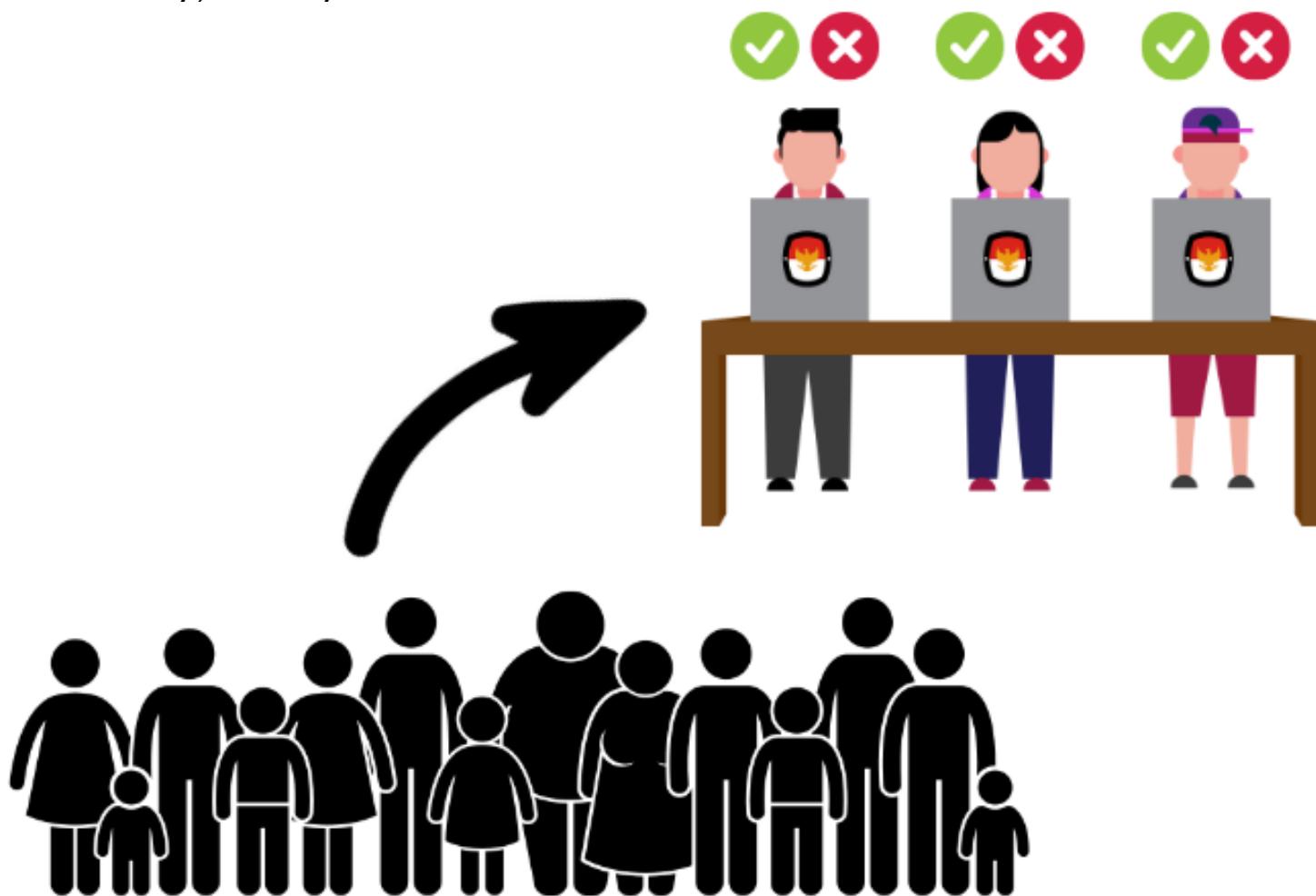
Društvene kampanje vezane uz politiku su pokreti koji proizlaze iz kolektivnog napora javne volje i, za razliku od političkih kampanja, ne moraju se nužno odnositi na izbore. Društvene kampanje često su masovne, što znači da ih vode prosječni ljudi koji odluče aktivistički djelovati za određeni društveni cilj. Odnosi ovih aktivista_kinja nisu definirani formalnim pravilima i institucijama već njihovim sličnim pogledima na društvo i njegova pitanja (Social movement | Definition, Types, Theories, & Facts | Britannica, 2023.). Ove se kampanje mogu pojaviti zbog aktualnih događaja (npr. Pokret #MeToo) ili kao rezultat novog pristupa ili vođe postojećeg društvenog pokreta (npr. Greta Thunberg i *Fridays for Future*). Razvoj društvenih medija osnažio je svakodnevne aktiviste_kinje dopuštajući im da imaju platformu s kojom mogu širiti svoje ideje, tako da ne moraju ovisiti o tradicionalnim medijima.

Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

- *Election Campaigns*. (2022, February 28). Open Election Data Initiative. <https://openelectiondata.net/en/guide/key-categories/election-campaigns/>
- Social movement | Definition, Types, Theories, & Facts | Britannica. (2023). In *Encyclopædia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/social-movement>

REFERENDUMI

Predstavljaju jedinstvenu priliku u kojoj građani mogu izraziti svoje mišljenje o određenom pitanju glasovanjem umjesto da to čine njihovi predstavnici u njihovo ime. Ako se pojavi neko pitanje od iznimnog značaja ili promjena (primjerice: Brexit, pridruživanje Europskoj uniji ili ustavni amandman), zakonodavno tijelo može smatrati potrebnim ili biti prisiljeno u odlučivanje uključiti cijelo stanovništvo. Referendumi su rijetki primjeri izravne demokracije koji jednostavno traže od građana da odgovore s "da" ili "ne" na predloženi zakon/promjenu (Cambridge Dictionary, 2023.).

Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

- Cambridge Dictionary. (2023, October 18). referendum. @CambridgeWords. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/referendum>

PETICIJE

Službeni pismeni zahtjev koji javnost šalje vladi, a koji poziva vladu da poduzme radnje kao što je glasovanje na određeni način, rješavanje javne pritužbe ili davanje usluge određenoj skupini (Petition | Definition, Types & Processes | Britannica, 2023). Peticije su često grassroots projekti, koje organiziraju obični ljudi, koji prikupljaju potpise članova_ica javnosti koji podržavaju zahtjev peticije, poput rješavanja društvenih pitanja ili prelaska s fosilnih goriva na obnovljive izvore energije. Nakon što peticija prikupi odgovarajuću količinu potpisa, organizator peticije šalje ju relevantnim političkim dužnosnicima/institucijama, prezentirajući im volju onih kojima se upravlja u nadi da će katalizirati zakonodavstvo. Iako peticije same po sebi nemaju političku moć, svrha predstavničke demokracije je predstavljanje naroda, a peticijama se nastoji iskoristiti tu svrhu za motiviranje političkih zastupnika_ca da djeluju prema volji naroda. Peticijama nedostaje organizacija i utjecaj lobista, ali često puno bolje predstavljaju volju naroda od lobista angažiranih od strane privatnih interesa.

Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

- Petition | Definition, Types & Processes | Britannica. (2023). In Encyclopædia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/petition-law>
- Petition. (2021). Ballotpedia. <https://ballotpedia.org/Petition>

JAVNO SAVJETOVANJE, JAVNA RASPRAVA

Proces javnih konzultacija ključni je dio predstavničke demokracije čiji je cilj održati volju naroda u središtu svijesti njihovih političkih predstavnika_ca. Od javnosti se traži mišljenje o javnim pitanjima kako bi se omogućilo da kreatori_ce politike uzmu u obzir najvažnije mišljenje, mišljenje građana_ki, kada pristupaju ovim pitanjima. Ovaj proces konzultacija može se provesti putem javnih rasprava u kojima građani_ke imaju vremena razgovarati izravno sa svojim predstavnicima_ama i iznesu svoja mišljenja/pritužbe. Iako kreatori_ce politika nisu obavezni uzeti u obzir ove doprinose ta su saslušanja još uvijek važna i često utjecajna (Participedia, 2015). Ova se saslušanja redovito održavaju na lokalnoj razini, ali postaju sve rjeđa što je biračko tijelo veće. U drugim slučajevima istraživačke organizacije mogu konzultirati javnost putem upitnika koji se daju reprezentativnim uzorcima cijele populacije. Ovi upitnici su detaljne ankete u kojima se ispitanicima prezentiraju ključne informacije o problemu, niz mišljenja o problemu i na kraju im se daje prostor da izraze vlastita stajališta dok im se prezentiraju moguća politička rješenja (What is Public Consultation? | Program for Public Consultation, 2023). Rezultati tih informiranih mišljenja birača_ica daju kreatorima politike uvid u to kako se njihovi birači_ce osjećaju, što može utjecati na ishod njihovih odluka.

Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

- Public Hearing. (2015). Public Hearing - Participedia. Participedia.net. <https://participedia.net/method/162#:~:text=A%20public%20hearing%20is%20defined,a%20way%20to%20gather%20public>
- What is Public Consultation? | Program for Public Consultation. (2023). Publicconsultation.org. <https://publicconsultation.org/what-is-public-consultation/>

ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA (OCD)

Ključne su za funkcioniranje demokratskog društva. Prema definiciji Ujedinjenih naroda, nedržavni su, neprofitni, dobrovoljni subjekti koje su osnovali ljudi unutar društvene sfere i koji pružaju razne usluge u ime općeg dobra. Te organizacije mogu biti lokalne, nacionalne ili međunarodne po djelokrugu i povezane su zajedničkim misijama ili interesom, kao što je promicanje inicijativa za ljudska prava (UN Civil Society Unit, 2023). Organizacije civilnog društva djeluju na različite načine i kao različiti subjekti. Zapravo, organizacije civilnog društva često igraju ulogu posrednika između građana i njihovih javnih tijela (EUR-Lex, 2023.). Članci 15. i 11. Ugovora o funkcioniranju Europske unije službeno priznaju ulogu civilnog društva u upravljanju EU-om i važnost redovitog dijaloga između civilnog društva i vlada (EUR-Lex, 2023.).

Kao organizacije usmjerene na javno dobro, a ne na profit, organizacije civilnog društva često nadziru djelovanje vlade (kao i multinacionalnih korporacija) kako bi osigurale da djeluju u interesu sastavnica koje predstavljaju. Kao "psi čuvari", organizacije civilnog društva zagovaraju i olakšavaju transparentno djelovanje među državnim tijelima, posebno u vezi s pitanjima poput ljudskih prava i ekološke nepravde (Civil Society, 2019.). Organizacije civilnog društva prate zakonodavstvo, nadziru izbore, organiziraju prosvjede te sudjeluju u kampanjama podizanja svijesti i kroz različite načine zagovaraju bolje uvjete za marginalizirane zajednice kako bi osigurale da vlada poštuje volju naroda i da su ljudi upoznati s postupcima svojih predstavnika u parlamentima te vlastitih vlada (Civil Society, 2019.). Držeći vladu odgovornom, OCD-i igraju ključnu ulogu u kontroli moći vlade i održavanju legitimnosti demokracije.

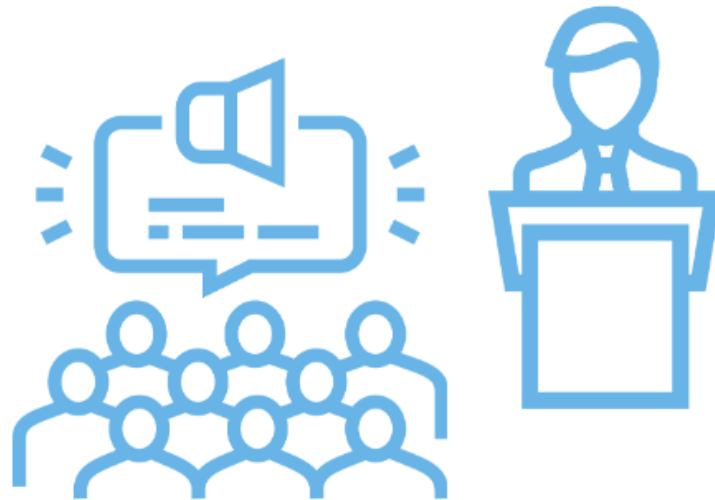
Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

- Civil Society. (2019). U4 Anti-Corruption Resource Centre. <https://www.u4.no/topics/civil-society/basics>
- EUR-Lex - civil_society_organisation - EN - EUR-Lex. (2023). Europa.eu. <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/civil-society-organisation.html>
- United Nations. (2023). About us | United Nations Civil Society Unit; United Nations. <https://www.un.org/en/civil-society/page/about-us#:~:text=A%20civil%20society%20organization%20>

ZAGOVARANJE I ZAGOVARAČKE TEHNIKE

Zagovaranje, iako slično u praksi i svrsi lobiranja, obuhvaća više od uobičajenih nastojanja da se utječe na politiku. Lobiranje je aspekt zagovaranja koji se definira kao širi koncept aktivnog podržavanja ili promicanja cilja, ideje, politike ili grupe u nadi da će donijeti promjene ili utjecati na donošenje odluka. Obuhvaća širok raspon aktivnosti usmjerenih na unapređenje određenog programa, kao što su javne obrazovne kampanje, organiziranje zajednice, istraživanje i lobiranje kreatora politike. Dok lobiranje ima kreatore politike kao svoju jedinu publiku, kreatori politike su samo jedna od grupa koje bi mogle biti ciljane zagovaranjem (Defining Policy Advocacy | Making Research Evidence Matter, 2014.).

Zagovaranje može imati mnoge oblike ovisno o kontekstu i pitanju o kojem se radi. Lobiranje, kampanje podizanja javne svijesti/edukacije, istraživanja i organiziranje zajednice već su spomenuti, ali postoji ih još nekoliko. Lobiranje je već detaljno objašnjeno. Kampanje za podizanje javne svijesti i edukaciju imaju za cilj skrenuti pozornost na problem za koji organizatori vjeruju da je važan i relevantan za članove_ice zajednice. To se može manifestirati kao oglasne kampanje ili pokreti na društvenim mrežama (Different Approaches to Policy Advocacy | Making Research Evidence Matter, 2014.). Istraživanje se može koristiti za prikupljanje podataka koji će pružiti dokaze zašto se moraju poduzeti određene radnje koje se zagovaraju. Organiziranje zajednice, koje se može vidjeti u naporima mobilizacije na lokalnom nivou i izravnoj akciji, osnažuje članove zajednice da se uključe u aktivnosti koje pozivaju na akciju kao što su štrajkovi, građanski neposluh, peticije i skupovi (Different Approaches to Policy Advocacy | Making Research Evidence Matter, 2014.). Neka nastojanja zagovaranja koriste se parničenjem kako bi se pružila pravna pomoć onima koji su oštećeni kao rezultat problema kojima se zagovarači žele pozabaviti (The Action Guide for Advocacy and Citizen Participation, n.d.). Primjena i kombinacija ovih tehnika, zajedno sa suradnjom s organizacijama istomišljenika, može dovesti do društvenih promjena i privući pozornost kreatora politika koji se mogu boriti za zakonodavne promjene.

 **TAKE
ACTION**

Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

- Defining Policy Advocacy | Making Research Evidence Matter. (2014). Icpolicyadvocacy.org. <https://advocacyguide.icpolicyadvocacy.org/21-defining-policy-advocacy#:~:text=Policy%20advocacy%20is%20the%20process,and%20subsequently%20act%20upon%20them>.
- Different Approaches to Policy Advocacy | Making Research Evidence Matter. (2014). Icpolicyadvocacy.org. <https://advocacyguide.icpolicyadvocacy.org/22-different-approaches-to-policy-advocac>
- The Action Guide for Advocacy and Citizen Participation. (n.d.). <https://justassociates.org/wp-content/uploads/2020/08/new-weave-eng-ch1-politics-advocacy.pdf>

AKTIVIZAM

Odnosi se na poduzete radnje kojima se zagovaranjem nastoji utjecati na one na vlasti da provedu pozitivne promjene u društvu i tako doprinesu sveopćoj dobrobiti (European Liberties Platform, 2023). Aktivisti_kinje koriste kolektivnu akciju i demokratsku vrijednost volje naroda kako bi istaknuli nepravde proizašle iz djelovanja, nedjelovanja ili potencijalnog djelovanja vlade. Aktivizam dolazi u mnogim oblicima poput javnih prosvjeda/demonstracija, štrajkova, građanskog neposluha, pa čak i umjetničkih instalacija. Nije toliko važan način aktivističkog djelovanja; bitno je da aktivisti_kinje jasno pokažu kako im je iznimno stalo do cilja za koji se bore i da oni koji su na vlasti prepoznaju potrebu za promjenama.

Specifičan pristup aktivizmu je mirovni aktivizam. Kao što naziv implicira, mirovni aktivisti_kinje koriste nenasilne metode za podizanje svijesti o društvenim i političkim pitanjima. Većina takvog aktivizma manifestira se u miroljubivim oblicima djelovanja, a mirovni aktivisti_kinje mir smatraju središnjim načelom ne samo svojih akcija nego i željenih ishoda (What is a Peace Activist? | The Activist Hive, 2023.). S mirom kao motivacijskim čimbenikom, mirovni aktivisti_kinje mogu gledati dalje od specifičnih pitanja i boriti se za politike koje, kako u unutarnjim tako i u vanjskim poslovima potiču dijalog i suradnju te mirno rješavanje svake vrste neslaganja. Ujedinjeni ovom zajedničkom svrhom, mirovni aktivisti_kinje mogu biti motivirani i različitim vjerskim ili filozofskim uvjerenjima koja pozicioniraju mir kao moralno pravednu težnju.

Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

- European Liberties Platform. (2023, August 15). What is Activism: Definition, Types, Role, Examples, Importance. Liberties.eu. <https://www.liberties.eu/en/stories/activism/44871>
- What is a Peace Activist? | The Activist Hive. (2023). Activisthive.org. <https://activisthive.org/activisthive/what-is-a-peace-activist/#:~:text=Although%20not%20automatically%20a%20pacifist,are%20as%20peaceful%20as%20possible.>

PROTEST

Javno izražavanje prigovora ili neodobravanja prema postupcima ili vrijednostima autoritativnog tijela, onog koje donosi upravljačke i političke odluke. U demokracijama, prosvjedi (koji se u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima nazivaju slobodom okupljanja i udruživanja) kritično su pravo ljudi koje im omogućuje izražavanje mišljenja o trenutnim političkim zbivanjima (The Right to Protest, 2020). Ako se pravilno provedu, prosvjedi su mirne aktivnosti poput marševa, skupova, radničkih štrajkova i blažih oblika građanskog neposluha. Međutim, građani_ke mogu odlučiti prosvjedovati nasilnim sredstvima ako smatraju da situacija zahtijeva ekstreman odgovor (npr. kada dođe do opasne zlouporabe ovlasti od strane njihovog vodstva). Znak demokracije koja se kreće prema autoritarizmu je porast nasilnih odgovora na prosvjede i slamanje demonstracija bilo koje vrste. Ako se ovo temeljno pravo naroda počne oduzimati, tada se vlada koja provodi represiju više ne bavi zastupanjem interesa naroda.

Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

- The Right to Protest. (2020). European Greens. <https://europeangreens.eu/content/right-protest>
- Different types of protests - Community Law. (2022, August 22). Community Law. <https://communitylaw.org.nz/community-law-manual/chapter-4-activism/different-types-of-protests/>

VOLONTERIZAM

Praksa obavljanja posla, ne za novac, već za dobrobit određene zajednice. Volonteri_ke nisu plaćeni, ali dio svog vremena provode u organizacijama, koje se oslanjaju na volontere_ke i često su neprofitne, jer vjeruju u svrhu djelovanja tih organizacija. Da bi se uključili u ove prakse, volonteri općenito vjeruju u osjećaj zajednice i odgovornost zajednice da podrži svoje marginalizirane pripadnike_ce (Cambridge Dictionary, 2023.). Ako javne institucije ne poduzaju podršku određenim skupinama, to čini civilno društvo. Na primjer, banke hrane ne zarađuju i zbog toga nemaju sredstava za potporu radnoj snazi koja im je potrebna. No, banke hrane još uvijek rade diljem Europe zbog nesebičnosti volontera koji prikupljaju hranu i dijele je potrebitima. Bez volonterskog doprinosa, mnoge organizacije unutar civilnog društva ne bi mogle djelovati.

Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

- Cambridge Dictionary. (2023, October 18). volunteerism. @CambridgeWords. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/volunteerism>
- EUROPEAN CHARTER ON THE RIGHTS AND RESPONSIBILITIES OF VOLUNTEERS. (n.d.). https://ec.europa.eu/citizenship/pdf/volunteering_charter_en.pdf
- Volunteering as a tool for inclusive society (2023). Ljubljana Pride Association et al. <http://ljubljanapride.org/wp-content/uploads/2023/10/Good-practices.pdf>

POLITIČKI POMLADCI

Političke organizacije koje su fokusirane na vođene od strane mladih predstavljaju ono što je poznato kao političke organizacije mladih. Ti ogranci unutar političkih stranaka, poput onih za žene, LGBTIQ+ zajednicu i druge skupine, zagovaraju politike koje imaju poseban utjecaj na njihove članove_ice. Budući da se sastoje od mladih, često su usmjereni prema budućnosti i traže od političkih institucija da čine isto kada kreiraju i provode politiku. Kao i u drugim regijama, političke organizacije mladih ključne su na Zapadnom Balkanu kako bi se osiguralo da se čuju glasovi mladih, onih na koje će dugoročne politike najviše utjecati.

Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

- Political Youth Network <https://politicalyouthnetwork.org/>
- The Importance of Youth Participation in Formal Political Processes. (2023). Aceproject.org. <https://aceproject.org/ace-en/topics/yt/yt10/yt210/the-importance-of-youth-participation-in-formal>

SAVJETI MLADIH

Na nacionalnoj i gradskoj razini imaju važnu ulogu u procesima donošenja politika za mlade. Na lokalnoj razini, gradska vijeća konzultiraju se sa savjetima kada raspravljaju o pitanjima koja se odnose na mlade, kao i kada se raspravlja o tome kakva bi ta pitanja trebala biti (tj. što neko pitanje čini "povezanim s mladima?"). Savjeti mladih su savjetodavna tijela koja se sastoje od predstavnika_ca mladih i imaju pravo dati svoja mišljenja i preporuke o potencijalnim odlukama. Na nacionalnoj razini savjeti često djeluju kao krovne organizacije koje okupljaju lokalne savjete diljem zemlje.

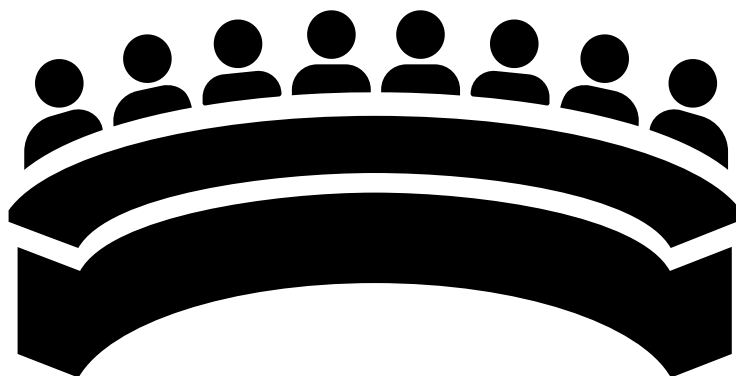

Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

- *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o savjetima mladih (2023).* https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_07_83_1302.html

STUDENTSKI ZBOROVI

Predstavnička tijela koja biraju studenti_ce na svojim sastavnicama te na sveučilišnoj razini. Na fakultetima se provode izbori kako bi studenti_ce odabrali svoje kolege_ice koji će zastupati njihove interese i boriti se za očuvanje i unaprjeđenje studentskih prava. Izabrani predstavnici_e odgovorni su za prenošenje mišljenja studentske populacije fakultetskoj upravi s ciljem uvođenja promjena u radu fakulteta i provedbe nastave u skladu sa studentskim potrebama. Za sveučilišnu razinu predstavljanja izabrani predstavnici_e sa svake sastavnice između sebe biraju člana_icu koji će ih predstavljati u sveučilišnom zboru, koji se sastoji od predstavnika_ca sa svih sastavnica sveučilišta. Iako ograničena u svojoj moći, ova predstavnička tijela su nužna jer mogu uvelike utjecati na unaprjeđenje kvalitete studentskog života.

Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

- *HSMAI Europe Student Council | HSMAI Region Europe*. (2022, October 5). Hsmai.eu. <https://hsmi.eu/hsmi-europe-student-council/>

ORGANIZACIJE/UDRUGE MLADIH I CENTRI ZA MLADE

Organizacije su civilnog društva koje se unutar civilnog sektora izdvajaju u podsektor mladih. Područja njihovog rada fokusirana su na mlade, a ujedno su i vođene od strane mladih. Cilj njihovog djelovanja je kreiranje prostora i uvjeta u skladu s interesima i potrebama mladih u zajednici u kojoj nastaju.

Organizacije mladih uspjele su utjecati na vlade diljem svijeta da se u svom radu okrenu rješavanju sve većih problema uzrokovanih klimatskim promjenama jer taj problem u puno većoj mjeri zabrinjava mlade koji će živjeti u svijetu u kojem će se sve više osjećati posljedice neodgovornog ophođenja prema okolišu.

Na Zapadnom Balkanu organizacije mladih utječu na javnost u nekoliko polja, posebno u pomirenju i izgradnji mira nakon raspada Jugoslavije (Gora, et al). Kroz poboljšane komunikacijske tehnologije, mladi aktivisti koji žele odbaciti predrasude ranijih generacija uspjeli su prenijeti svoje poruke drugima svoje dobi diljem Balkana i prevladati jaz u razumijevanju koji ometa pomirenje u regiji.

Centri za mlade su prostori posebno namijenjeni za edukativne, rekreacijske i kreativne aktivnosti koje vode, a ujedno su i dizajnirani za mlade ljude. Na tim mjestima mladi se mogu opustiti s prijateljima, pisati školske zadaće, organizirati obrazovne aktivnosti poput informativnih događanja, no oni služe i kao siguran prostor te mjesto provedbe različitih kreativnih radionica te raznih drugih sadržaja za mlade. Ovi centri predstavljaju platformu gdje mladi mogu razviti svoje socijalne vještine i pronaći mjesto pripadnosti, što je vrlo važno u fazi odrastanja. Osiguravajući mladim ljudima mjesto gdje im je omogućeno da planiraju svoje rasporede kako žele i organiziraju vlastite događaje, centri za mlade pružaju razinu neovisnosti i odgovornosti mladima u pogledu upravljanja vlastitim životima.

Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

- Gora, C., Për Bashkëpunim, I., & Balkans, Z. (n.d.). Cooperation & Development Institute Evropski pokret Evropski pokret Srbija Novi Sad Fund for the A mapping and Comparative Assessment of Youth Organizations in the Western Balkans A Mapping and Comparative Assessment of Youth Organizations in the Western Balkans An Insight to Youth Organizations and Youth Policy in Albania, Montenegro and Serbia Regional Policy Paper. Retrieved November 8, 2023, <https://www.balkanfund.org/publib/thinkandlink/A-mapping-and-Comparative-Assessment-of-the-Youth-Organization-in-the-Western-Balkans.pdf>
- Youth Centers | WBDG - Whole Building Design Guide. (2017). Wbdg.org. <https://www.wbdg.org/building-types/community-services/youth-centers>

EUROPSKI FORUM MLADIH

Koalicija koju čine organizacije mladih diljem Europe neovisno o Europskoj uniji. Forum se sastoji od preko 90 nacionalnih vijeća mladih i međunarodnih nevladinih organizacija mladih koji su okupljeni kako bi raspravljali o tome kako postići svoje zajedničke interese. Prepoznati su kao partneri od strane glavnih međuvladinih tijela kao što su Europska unija, Vijeće Europe i Ujedinjeni narodi te nastoje uz podršku tih moćnih entiteta olakšati aktivističko djelovanje organizacija mladih na nacionalnoj i međunarodnoj razini (Europski forum mladih, 2014.). Također, Europski forum mladih također koristi svoju poziciju europske platforme za mlade za suradnju s mladima u drugim regijama svijeta.

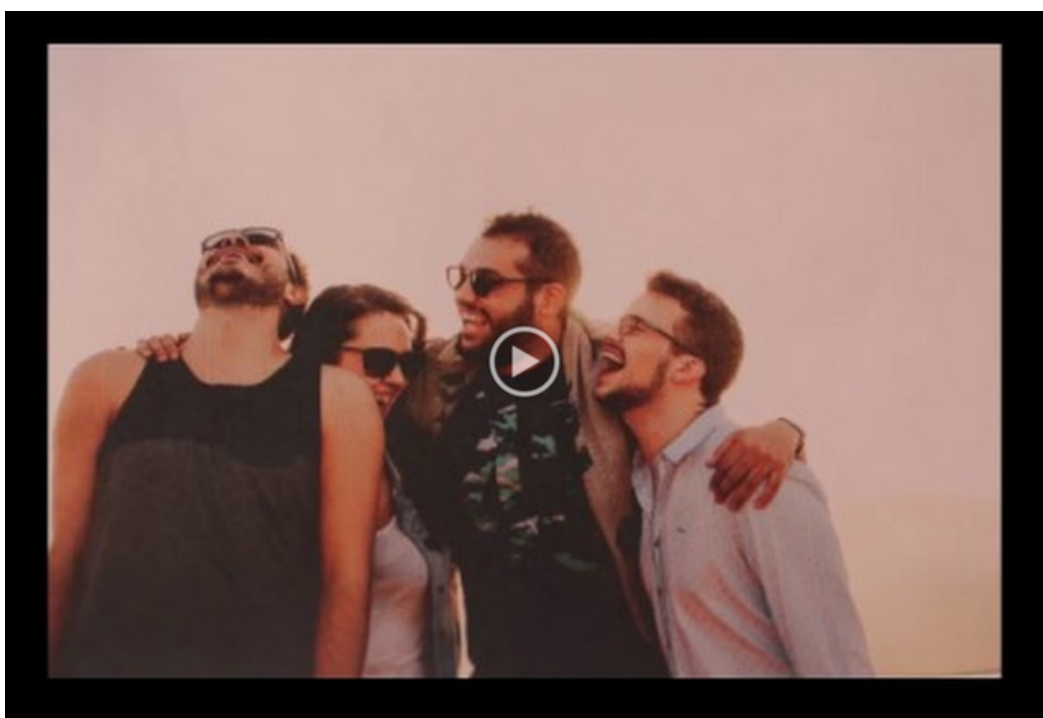

Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

- European Youth Forum - Youth - [www.coe.int](https://www.coe.int/en/web/youth/european-youth-forum). (2014). Youth. <https://www.coe.int/en/web/youth/european-youth-forum>

PARTICIPATIVNI PRORAČUNI ZA MLADE

Programe participativnog proračuna za mlade pokreću vlasti i/ili organizacije civilnog društva (obično na lokalnoj razini) koje potiču sudjelovanje mladih u političkom djelovanju. Lokalni mladi svoje ideje, odnosno projektne prijedloge koji unaprjeđuju život mladih u sredini iz koje dolaze, mogu prijaviti na raspisan javni poziv. Zatim slijede izbori na kojima mogu glasati svi mladi iz te lokalne sredine, a ovisno o iznosu izdvojenih sredstava za ovu vrstu proračuna, određenom broju prijavitelja_ica s najviše glasova dodjeljuju se potrebna financijska sredstva za realizaciju njihovih projekata. Ovo je mehanizam koji lokalne samouprave mogu koristiti za uključivanje svojih mlađih građana_ki u političke aktivnosti. Uvođenje participativnog proračuna za mlade izvrstan je način da se u društveno-politički život jedne zajednice uključi nove generacije.

Što je participativni proračun, Magdalena Janđel

Izvori i preporuke za daljnje čitanje:

- *Participatory Budgeting as a Way to Reach Young People*. (2023, April). Icma.org. <https://icma.org/articles/pm-magazine/participatory-budgeting-way-reach-young-people>

ZAKLJUČAK

Pozivamo vas, drage članice i članovi Savjeta mladih da iskoriste prikupljene izjave, preporuke i potrebe mladih kao polazište za izradu vlastitih preporuka, programa i strategija usmjerenih na poboljšanje uvjeta i podrške mladima u zajednici.

Vještim kombiniranjem prezentiranih perspektiva mladih zajedno s analizom postojećih radova, vjerujemo da možete doprinijeti povećanju građanske participacije mladih u sredinama u kojima djelujete.

Naglašavamo potrebu za aktivnim praćenjem društvenih tema poput promicanaja i zaštite ljudskih prava s posebnim naglaskom na prava manjina, suzbijanje nacionalizma i govora mržnje, socijalne pravde, lokalnih događaja, migracija, obrazovanja i zapošljavanja, što će pridonijeti izgradnji inkluzivnije zajednice u kojoj će se svi mladi osjećati sigurnije, a time i biti slobodniji aktivnije se uključiti u odlučivanje o pitanjima koja se odnose na njih i sredinu u kojoj žive.

Također, važnost podrške mentalnom zdravlju, prevenciji zloupotrebe droga te promicanje volontiranja, kulturnih aktivnosti i edukacije o građanskim pravima nužni su za stvaranje okoline koja potiče participaciju mladih. Dodatno, mladi izražavaju zabrinutost za svoju budućnost u smislu školovanja, zapošljavanja i financijske pismenosti.

Stoga, preporučujemo vam da se dodatno informirate o potrebama mladih u vašim zajednicama provođenjem intervjua, anketa i fokus grupa te nastojite predstavljene rezultate i vaše vlastite nalaze uvrstiti u vaše lokalne programe za mlade. Ova analiza, uz pregled postojećih dokumenata kolegica i kolega iz raznih organizacija civilnog društva, pružaju vam temelje za izgradnju održivih strategija koje će poticati građansku participaciju mladih.

I za kraj, ne zaboravite da bi vaš rad trebao biti usmjeren prema stvarnim potrebama mladih, s posebnim naglaskom na suradnju, transparentnost i prilagodbu raznolikim interesima mladih!

Puno sreće u daljnjim ustrajanjima za boljitak mladih!

YOUTH INITIATIVE FOR HUMAN RIGHTS
INICIJATIVA MLADIH ZA LJUDSKA PRAVA
NISMA E TE RINJVE PËR TË DREJTAT E NJERIUT